

Hasta gözüyle dermatoloji pratiğinde tıp öğrencilerine bakış

Patients' view on medical students in dermatology practice

Seval Doğruk Kaçar, Derya Uçmak*, Pınar Özüğüz, Zeynep Meltem Akkurt*, Şemsettin Karaca**,
Mustafa Arıca*

Afyon Kocatepe Üniversitesi Tıp Fakültesi, Deri ve Zührevi Hastalıkları Anabilim Dalı, Afyonkarahisar, Türkiye

*Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi, Deri ve Zührevi Hastalıkları Anabilim Dalı, Diyarbakır, Türkiye

**İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Tıp Fakültesi, Deri ve Zührevi Hastalıkları Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye

Özet

Amaç: Hasta odaklı pratik eğitim tıp eğitiminin vazgeçilmez bir parçasıdır. Özellikle dermatoloji gibi, hastaların daha sık ayaktan değerlendirildiği kliniklerde tıp öğrencilerinin uygulamalı eğitimleri poliklinik ortamında yapılmaktadır. Bu çalışmada ülkemizde iki farklı bölgedeki Üniversite hastanelerinde (X-Y) dermatoloji polikliniğine başvuran hastaların tıp öğrencilerine bakışını değerlendirdik.

Gereç ve Yöntem: Çalışmaya X (grup 1) ve Y (grup 2) üniversite hastanelerine 5. sınıf tıp eğitimi staj programı pratik eğitim saatleri sırasında dermatoloji polikliniğine başvuran toplam 250 hasta dahil edilmiştir. Bu hastalar 16 sorudan oluşan bir anket doldurmuştur. Anketin ilk 8 soruluk kısmı, hastaların tıp öğrencilerinin muayenede yer alması ile ilgili rızaları ve tercihleri ile ilgili iken ikinci 8 soruluk kısımda hastaların tıp öğrencileriyle ilgili genel tutum ve düşünceleri sorgulanmıştır.

Bulgular: Her iki grup da öğrencilerin eğitim programında yer almaya oldukça istekliydi (sırasıyla, %39,8, %53,5). Hastalar muayene sırasında tıp öğrencilerini istememe hakları olduğunun farkındaydı (%61,0, %62,3) ve çoğunluk öğrencilerin varlığı ile ilgili bilgilendirilmek istiyordu (%72,4, %80,7). Ancak öğrencilerle olmayı grup 1 hastaları (%43,1) eğlenceli olarak değerlendirirken grup 2'de çoğunluk (%44,7) bu yoruma katılmadı. Bunun yanında her iki grupta da çoğunluk öğrencilerle kişisel bilgi paylaşımından rahatsızlık duymazken (%50,4, %44,7), arkadaş ve akrabalarına tıp öğrencileriyle muayene olmayı tavsiye edeceklerini (%51,2, %41,2) belirtti.

Sonuç: Tıp öğrencilerinin dermatoloji eğitiminde aktif yer alması kısmen farklı kültürlere sahip olsalar da ülkemizin hem doğusu hem de batısındaki hastalar tarafından çoğunlukla memnuniyetle karşılanmaktadır. Hastaların muayeneleri sırasında tıp öğrencilerin varlığı konusunda bilgilendirilme isteği gerek sözlü gerek yazılı onamın gerekliliğini ortaya koymaktadır. (Türkderm 2014; 48: 249-53)

Anahtar Kelimeler: Dermatoloji stajı, hasta memnuniyeti, tıp eğitimi, tıp öğrencileri

Summary

Background and Design: Practical training of medical students, especially in specialties such as dermatology, is performed in outpatient clinics where mostly outpatients are encountered. The aim of this study was to compare patients' perspectives on medical students in two university hospitals (X-Y) situated in different regions of Turkey.

Materials and Methods: A total of 250 patients, who visited outpatient clinics of X (group 1) and Y (group 2) university hospitals during practical training for fifth year medical students, were included in this study. A questionnaire composed of 16 items was filled by all patients. The first eight questions were about patients' consent and preferences on the presence of medical students during their interview and the remaining eight questions inquired patients' overall thoughts on medical students.

Results: The patients in both groups were willing to be a part of the educational programme of medical students (39.8%, 53.5%, respectively). The patients were aware that they had the right to refuse the presence of medical students (61.0%, 62.3%) and majority wanted to be informed on the presence of medical students during the interview (72.4%, 80.7%). While patients in group 1 evaluated being with medical students as pleasurable (43.1%), patients in group 2 did not agree (44.7%). In addition, both groups were not bothered to share personal information with medical students (50.4%, 44.7%) and stated that they would recommend their friends and relatives to have a physical examination done by medical students (51.2%, 41.2%).

Yazışma Adresi/Address for Correspondence: Dr. Seval Doğruk Kaçar, Afyon Kocatepe Üniversitesi Tıp Fakültesi, Deri ve Zührevi Hastalıkları Anabilim Dalı, Afyonkarahisar, Türkiye. Tel.: +90 224 452 62 19 E-posta: sevaldogruk@hotmail.com **Geliş Tarihi/Received:** 01.11.2013 **Kabul Tarihi/Accepted:** 06.12.2013

Conclusion: The active role of medical students during dermatology training is positively viewed by patients in both western and eastern parts of our country. The patients' request on being informed for the presence of medical students during clinical examination reveals the requirement of oral and written informed consent. (Turkdern 2014; 48: 249-53)

Key Words: Dermatology internship, patient satisfaction, medical education, medical students

Giriş

Hasta odaklı öğrenme süreci tıp eğitiminin vazgeçilmez bir parçasıdır. Bu nedenle tıp öğrencileri ile hasta başında yapılacak pratik uygulamalar dermatoloji eğitiminde de çok önemlidir¹. Bu uygulamalar hekim-hasta, hekim-hasta yakını ve hekim-hekim iletişim becerilerinin geliştirilmesinde de gereklidir. Son 15 yıldır dünyada ve ülkemizde yatan hasta sayısı azalmıştır². Dermatoloji giderek ayaktan hastalara hizmet veren bir bölüm haline gelmektedir. Bunun bir sonucu olarak dermatoloji stajında hasta başı uygulamaları daha çok ayaktan hastalarla poliklinik ortamında sürdürülmektedir.

Hastaların kooperasyonu ile olan eğitim uygulamalarının daha verimli olduğu gösterilmiştir³. Ancak farklı sosyo-demografik yapıları sahip hastaların tıp eğitiminin bir parçası olmaya bakışları da farklılık gösterebilir. Hastalar genel olarak eğitime katkıda bulunmak amacıyla pratik eğitimin içinde yer almayı isterler. Bazen de hekimle daha fazla zaman geçirme isteği, hastalığı hakkında tıp öğrencileri-hekim diyalogları ile daha fazla bilgi edinmek ya da tıp öğrencileri yoluyla hastalığını daha iyi anlamak amacıyla tıp öğrencileriyle olmayı isterler. Bir çalışmada hastaların tıp öğrencisi eğitimi sırasında doktor tarafından anlatılanlarla hastalıklarını daha iyi kavradığı gösterilmiştir⁴.

Öte yandan hastalar mahremiyet endişesi ile, öğrenci tarafından eksik ya da yanlış müdahale yapılacağı korkusu ve bazen de tıp öğrencisinin cinsiyeti sebebiyle tıp öğrencilerinin pratik eğitiminde bulunmaya isteksiz olabilir⁵⁻⁹.

Batı ülkelerinde yapılan çalışmaların çoğunda hastaların genel tıp eğitimi içinde yer almaya istekli oldukları bildirilmiştir⁵⁻¹¹. Literatürde dermatoloji eğitimi sürecinde hastaların tıp öğrencilerine bakışını değerlendiren az sayıda çalışmaya rastlanmıştır^{10,11}. Biz de çalışmamızda doğu ve batı bakışını yansıtmaya amacıyla ülkemizde iki farklı bölgedeki Üniversite hastanelerinde (X-Y) dermatoloji polikliniğine başvuran hastaların tıp öğrencilerine bakışını değerlendirdik.

Gereç ve Yöntem

Katılımcılar:

Çalışmaya X (grup 1) ve Y (grup 2) Üniversite hastanelerine 5. sınıf tıp eğitimi staj programı pratik eğitim saatleri sırasında dermatoloji polikliniğine başvuran hastalar dahil edilmiştir. Poliklinikte tıp öğrencilerinin eğitim saatleri sırasında muayene olan hastalara, poliklinik çıkışında, çalışma ve anketle ilgili kısa bir açıklama yapılarak

onamları alındıktan sonra kendi kendine doldurabilecekleri bir anket kağıdı verilmiştir.

Anket

Anketin ilk kısmında hasta yaşı, cinsiyeti, eğitim seviyesi, sosyo-ekonomik durumu, yaşadığı yer gibi demografik veriler ve hastaların önceden tıp öğrencisi ile karşılaşma deneyimi sorulmuştur. Sosyo-ekonomik durum belirlenirken geliri giderinden düşük olanlar 'düşük', gelir giderine eşit olanlar 'orta' ve gelir giderinden fazla olanlar 'yüksek' olarak değerlendirilmiştir. Anketin 16 sorudan oluşan ikinci kısmı ise iki bölümden oluşmaktadır. İlk 8 soruluk kısmında hastaların tıp öğrencilerinin muayenede yer alması ile ilgili rıza ve tercihleri ile ilgili iken ikinci 8 soruluk kısımda hastaların tıp öğrencileriyle ilgili genel tutum ve düşünceleri sorgulanmıştır. Sorulara cevaplar 5'li Likert ölçeğine göre kesinlikle katılıyorum, katılıyorum, kararsızım, katılmıyorum, kesinlikle katılmıyorum şeklinde hazırlanmıştır. Türkçe hazırlanan ankette çalışma öncesi soruların anlaşılabilirliği 10 kişiden oluşan küçük bir grupta test edilmiş ve tekrarlanan sorularla cevapların değişmediği görüldükten sonra anket katılımcılara verilmiştir.

Dermatoloji stajında pratik eğitim

Her iki Üniversite hastanesinde de tıp öğrencileri poliklinikteki pratik eğitim saatlerinde hikaye alma, muayene yapma ve reçete yazmayı hekim gözetiminde yapmaktadırlar.

İstatistiksel analiz

Tüm veriler SPSS versiyon 18.0 yazılımı kullanılarak analiz edilmiştir. Tanımlayıcı yöntemler kullanılarak grupların karakteristik özellikleri belirlenmiştir. Verilerin sunumunda niteliksel veriler için frekans tabloları, istatistiksel analizlerde ki-kare testi kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık düzeyi p<0,05 olarak kabul edilmiştir.

Bulgular

Her iki grupta 125'şer hasta olarak planlanan çalışmada anketleri tam olarak dolduran grup 1'de 123 hasta, grup 2'de ise 114 hasta çalışmaya alındı. Anket cevaplama oranı grup 1'de %98,4 iken grup 2'de %91,2 idi. Hastaların demografik verileri ve önceden tıp öğrencisi ile karşılaşma oranları Tablo 1'de verilmiştir. İki grup, yaş ve cinsiyet açısından benzerdi. Tablo 2'de tıp öğrencilerinin muayenede yer alması ile ilgili rıza ve tercihleri ile ilgili olan ilk 8 sorunun her iki gruptaki analizi yer almaktadır. Grup 1 ve grup 2 öğrencilerin eğitim programında gelecekte de yer almaya oldukça istekliydi (sırasıyla, %39,8; %53,5). Hastalar muayene

Tablo 1. Dermatoloji polikliniğinde muayene olarak anketi dolduran katılımcıların demografik özellikleri

Değişkenler	grup 1 (n=123)	grup 2 (n=114)	p değeri
Yaş (yıl, ort±SS)	29,15±10,65	26,51±8,51	,151*
Cinsiyet (kadın, %)	66 (%53,7)	54 (%47,4)	,333
Sosyoekonomik durumu (iyi, %)	120 (%97,6)	98 (%86,0)	,001
Eğitim durumu (Üniversite mezunu, %)	32 (%26,0)	49 (%43,0)	,023
Yaşadığı yer (il merkezi, %)	64 (%52,0)	49 (%43,0)	,001
Tıp öğrencileri ile önceden karşılaşma (var, %)	79 (%64,2)	56 (%49,1)	,019

Chi square test, *MannWhitney test, Anlamlı p değerleri koyu renk yazılmıştır

sirasında tıp öğrencilerini istememe hakları olduğunun farkındaydı (%61,0; %62,3) ve çoğunluk öğrencilerin varlığı ile ilgili bilgilendirilmek istiyordu (%72,4; %80,7). Ancak öğrencilerle olmayı grup 1 hastaları (%43,1) eğlenceli olarak değerlendirirken grup 2'de çoğunluk (%44,7) bu yoruma katılmadı.

Tablo 3'te hastaların tıp öğrencileriyle ilgili genel tutum ve düşüncelerinin değerlendirildiği ikinci 8 soruluk bölümün her iki gruptaki analizi yer almaktadır. Her iki grup da çoğunluk öğrencilerle kişisel bilgi paylaşımından rahatsızlık duymazken (%50,4; %44,7), arkadaş ve akrabalarına tıp öğrencilerine muayene olmayı tavsiye edeceklerini (%51,2; %41,2) belirtti.

Grup 1'de kadın ve erkek hastalar arasında sorulara verilen cevaplar arasında anlamlı fark saptanmadı. Grup 2'de ise soru 3 ve soru 4'e verilen cevaplar arasında kadın ve erkekler arasında anlamlı fark bulundu. Buna göre grup 2'de, 3. soruya verilen yanıtlar karşılaştırıldığında, tıp öğrencilerinin varlığı konusunda bilgilendirmeyi kadınların %7,4'ü istemezken erkeklerin ise %20,0'ı istememiştir (p=0,041). Tıp öğrencilerinin kendi hemcinsleri olması tercihlerinin değerlendirildiği 4. soruda kadınların %51,9'u tercih ederken erkeklerin sadece %33,3'ü tercih etmiştir (p=0,050).

Her iki gruptaki kadın hastaların sorulara verdikleri cevaplar arasında anlamlı fark saptanmadı. Erkek hastalarda ise iki grup arasında soru 3 (p=0,018), soru 8 (p=0,047), soru 9 (p=0,015) ve soru 14'e (p=0,040) verilen cevaplar farklıydı. Buna göre soru 3 için, grup 2'deki erkek hastaların %20,0'ı grup 1'dekilerin ise %12,3'ü tıp öğrencilerin varlığı ile ilgili bilgilendirme istememiştir. Soru 8'de tıp öğrencileriyle olmayı grup 1'de erkek hastaların %49,1'i, grup 2'dekilerin %36,7'si eğlenceli bulmuştur. Soru 9'a tıp öğrencileri ile kişisel bilgi paylaşımından grup 1'deki erkeklerin %49,1'i, grup 2'dekilerin %25,0'ı rahatsızlık duymaktadır. Arkadaşlar ve akrabalara hastane randevuları sırasında

karşılaştıklarında tıp öğrencilerini kabul etmelerini tavsiye etmeye grup 1'deki erkeklerin %54,4'ü katılırken grup 2'dekilerin %40,0'ı katılmıştır.

Tartışma

Bu çalışma hastaların muayeneleri sırasında dermatoloji eğitiminin bir parçası olarak poliklinikte bulunan ve aktif hasta muayenesine katılan tıp öğrencileri hakkındaki hasta düşüncelerini değerlendiren ülkemizden yapılan ilk çalışmadır. Tüm hastaların yarıya yakını (%47) tıp öğrencilerinin eğitim programında yer almaya gelecekte de istekli olduklarını belirtmiştir. Bu isteklilik doğu bölgesinde batı bölgesine göre daha yüksek bulunmuştur. Bunun yanında tüm hastaların sadece %37'si tıp öğrencileriyle olan görüşmelerini eğlenceli olarak tanımlamıştır. Bu değerlendirmenin ise batı bölgesindeki hastalarda biraz daha yüksek olduğu görülmüştür.

Çalışmamızdaki hastaların yarısından fazlası muayene sırasında tıp öğrencilerini istememe hakkı olduğunun farkında iken, %19'luk bir kısım ise böyle bir hakkı olduğunun farkında değildi. Bu anket sürecinde hiçbir hasta böyle bir talep bildirmemiştir. Ancak bunun muhtemel sebepleri tepki alacaklarını ya da muayenelerinin tam yapılmayacağı endişesi olabilir. İlginç olarak hastaların %76'sı tıp öğrencilerinin muayenede varlığı ile ilgili bilgilendirme istediklerini belirtmiştir. Buna göre, muayeneleri sırasında tıp öğrencilerinin bulunması ile ilgili hastalardan sözlü rızanın rutin olarak alınması, hatta yazılı bilgilendirme yapılarak onam alınması mutlaka gereklidir.

Çalışmayı planlarken genel olarak hastaların kendi cinsinden birine muayene olmayı önemli ölçüde isteyeceğini öngörmüştük. Ancak çalışma sonuçlarımıza göre tüm hastaların %38'i hem cinslerine muayene olmayı tercih ederken %46'sı tercih etmemiştir. Bu durumu bölgeler arasında değerlendirdiğimizde doğu bölgesinde kadın

Tablo 2. Katılımcıların tıp öğrencilerinin görüşme ve muayenede yer alması ile ilgili tercihlerini ölçen ilk 8 sorunun değerlendirilmesi

Sorular	grup 1 (n=123)			grup 2 (n=114)			p değeri
	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	
1. Gelecekte tıp öğrencilerinin eğitim programlarında yer almayı çok isterim.	49 (%39,8)	43 (%35,0)	31 (%25,2)	61 (%53,5)	21 (%18,4)	32 (%28,1)	,014
2. Muayene sırasında tıp öğrencilerini istememe hakkım olduğumu biliyorum.	75 (%61,0)	26 (%21,1)	22 (%17,9)	71 (%62,3)	19 (%16,7)	24 (%21,1)	,623
3. Tıp öğrencilerinin varlığı konusunda ayrıntılı olarak bilgilendirilmeyi tercih ederim.	89 (%72,4)	20 (%16,3)	14 (%11,4)	92 (%80,7)	6 (%5,3)	16 (%14,0)	,025
4. Tıp öğrencilerinin kendi hemcinsim olmasını tercih ederim.	43 (%35,0)	26 (%21,1)	54 (%43,9)	48 (%42,1)	10 (%8,8)	56 (%49,1)	,029
5. Tıp öğrencilerini ilk muayenemde görmeyi isterim	51 (%41,5)	32 (%26,0)	40 (%32,5)	46 (%40,4)	15 (%13,2)	53 (%46,5)	,019
6. Tıp öğrencilerini sadece kontrol muayenelerimde görmeyi isterim.	60 (%48,8)	26 (%21,1)	37 (%30,1)	47 (%41,2)	14 (%12,3)	53 (%46,5)	,021
7. Doktorumun gözetiminde tıp öğrencileri tarafından sorgulanmayı ve muayene olmayı tercih ederim.	60 (%48,8)	25 (%20,3)	38 (%30,9)	46 (%40,4)	13 (%11,4)	55 (%48,2)	,015
8. Tıp öğrencileri ile olan görüşmem eğlenceliydi	53 (%43,1)	38 (%30,9)	32 (%26,0)	34 (%29,8)	29 (%25,4)	51 (%44,7)	,009

Pearson chi square test, Anlamlı p değerleri koyu renk yazılmıştır

hastaların daha çok hem cinslerini tercih ettiği görüldü. Tüm kadın ve erkekler arasında ise cinsiyet tercihleri arasında fark saptanmadı.

Amerika'da bir dermatoloji kliniğinde yapılan benzer bir çalışmada hastaların %94'ünün hastalarla olmayı eğlenceli bulduğu ve %99'unun doktorlarını tek başına görmek istemediği bildirilmiştir¹⁰. Aynı çalışmada hastaların %23'ü hem cinsi tıp öğrencilerini tercih etmiştir. Sudi Arabistan'dan bir diğer çalışmada ise hastaların %69'u tıp öğrencileriyle olmayı eğlenceli bulduğunu belirtmiş, hastaların %56'sı aynı cinsiyette bir öğrenci tarafından muayene edilmek istediğini belirtmiştir¹¹. Her iki çalışmada da hastalar tıp öğrencilerinin eğitim sürecinde yer almaya bizim çalışmamızdaki hastalara göre daha istekli bulunmuştur.

Çalışmamızda bazı sorulara verilen cevaplar arasında iki bölge arasında anlamlı farklılık olmasa da genel bir değerlendirme yapıldığında bazı farklılıklar göze çarpar. Örneğin doğu bölgesindeki hastaların tıp öğrencilerinin varlığından biraz daha çok rahatsız oldukları, muayenelerinde tıp öğrencisi bulunduğu daha fazla ilgi hissetmedikleri, tıp öğrencilerinin doktorla aralarındaki diyalogu engellediğini ve doktorla geçirilen vakti azalttığını düşündükleri söylenebilir. İstatistiksel olarak anlamlı saptanmayan bu görünür farklılık iki bölge arasındaki sosyal, kültürel, ekonomik farklılardan kaynaklanabileceği gibi hastaneye başvuran hastaların şikayet ve tanı profilini karşılaştırmadığımız için hasta popülasyonları hastalık açısından da farklılık gösterebilir.

Hastaların tıp eğitimi içinde yer almaya bakışları pek çok faktörden etkilenmektedir. Bunların başında hastanın tıbbi başvuru nedeni gelir. Benzer çalışmalarda hastalar üroloji polikliniklerinde erkek

öğrencilerle jinekoloji polikliniklerinde bayan öğrencilerle daha rahat ettiklerini bildirmişlerdir^{12,13}. O'Flynn ve ark. hastaların boğaz ağrısı, akciğer enfeksiyonu ya da duygusal bozuklukları gibi şikayetlerini sözel tanımlarken öğrencilerle olmaktan rahatsızlık duymazken dahili fizik muayenede ya da cinsel sorunlarından bahsederken öğrencilerle birlikte olmaktan memnun olmadıklarını bildirmiştir¹⁴. Çalışmamızda yer alan ankette hastaların başvuru nedenleri ve tanıları değerlendirilmeye alınmadığı için böyle bir yargıya varmak mümkün olmamıştır.

Hastaların yarıya yakını (%45) hem ilk hem de kontrol muayenelerinde tıp öğrencilerini görmekten rahatsızlık duymamıştır. Öte yandan tüm hastaların %39'u tıp öğrencileri tarafından sorgulanmayı ve muayene olmayı doktorun gözetiminde de olsa istememiştir. Bu durumun en olası nedeni öğrencilerin tıbbi beceri ve yaklaşımlarına güvensizlik olabilir¹⁵. Bunun yanında hastalar özel durumlarını doktorları dışında biriyle paylaşmak istemiyor da olabilir. Ayrıca hekimleri yerine tıp öğrencileri ile görüşmenin zaman kaybına sebep olduğunu düşünmeleri de muhtemeldir.

Tıp eğitiminde farklı pratik uygulama modelleri vardır. Dermatoloji stajını yapan öğrencilere verilen bir anketle aktif tıp eğitiminin değerlendirildiği ülkemizden bir çalışmada¹⁶, poliklinik pratik uygulamalarında öğrencilerin %57'sinin hastayı tek başına muayene edip sonra asistanla tartışmayı tercih ettiği, %43'ünün bir öğretim üyesi ile hasta üzerinde topluca tartışılmasını tercih ettiği bildirilmiştir. Bu çalışmada hiçbir öğrencinin poliklinikte sadece gözleme dayalı çalışmayı kabul etmediği dikkat çekmiştir. Kalabalık staj grupları, yetersiz öğretim üyesi sayısı, uygun poliklinik ortamının sağlanamıyor olması öğrencilerin poliklinik

Tablo 3. Katılımcıların tıp öğrencileriyle ilgili genel tutum ve düşüncelerini ölçen ikinci 8 sorunun değerlendirilmesi

Sorular	grup 1 (n=123)			grup 2 (n=114)			p değeri
	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	
9. Tıp öğrencileri ile kişisel bilgilerimi paylaşırken kendimi rahatsız hissediyorum.	30 (%24,4)	31(%25,2)	62 (%50,4)	45 (%39,5)	18 (%15,8)	51 (%44,7)	,027
10. Tıp öğrencilerinin varlığında muayene edilmekten rahatsızlık duyuyorum.	40 (%32,5)	23 (%18,7)	60 (%48,8)	49 (%43,0)	14 (%12,3)	51 (%44,7)	,174
11. Muayeneme tıp öğrencileri katıldığında daha fazla ilgilenildiğini hissediyorum.	54 (%43,9)	31 (%25,2)	38 (%30,9)	43 (%38,1)	25 (%22,1)	45 (%39,8)	,357
12. Tıp öğrencilerinin varlığı doktorumla aramdaki diyalogu engelliyor.	38 (%30,9)	24 (%19,5)	61 (%49,60,9)	50 (%43,9)	13 (%11,4)	51 (%44,7)	,065
13. Tıp öğrencilerinin varlığı doktorumla geçirdiğim zamanı azaltıyor.	36 (%29,3)	25 (%20,3)	62 (%50,4)	47 (%41,2)	17 (%14,9)	50 (%43,9)	,140
14. Arkadaşlarım ve akrabalarım hastane randevularında karşılaştıkları tıp öğrencilerini kabul etmelerini tavsiye ederim.	63 (%51,2)	32 (%26,0)	28 (%22,8)	47 (%41,2)	19 (%16,7)	48 (%42,1)	,005
15. Tıp öğrencilerini öğrenmeye ilgili buldum.	74 (%60,2)	34 (%27,6)	15 (%12,2)	62 (%54,4)	36 (%32,5)	15 (%13,2)	,655
16. Tıp öğrencilerinin eğitimine katkıda bulunduğum için mutluyum.	76 (%61,8)	29 (%23,6)	17 (%14,6)	64 (%56,1)	29 (%27,2)	19 (%16,7)	,677

Pearson chi square test, Anlamlı p değerleri koyu renk yazılmıştır

çalışmalarında istendiği gibi bir yerde durmasını engelleyebilir. Ancak öğrencinin ciddiyeti, öğrenmeye hevesli oluşu da önemlidir. Nitekim çalışmamızda hastaların büyük bir kısmı (%57) öğrencilerimizi öğrenmeye ilgili bulmuştur.

Sonuç

Tıp öğrencilerinin dermatoloji eğitiminde aktif yer alması kısmen farklı kültürlerle sahip olsalar da ülkemizin hem doğusu hem de batısındaki hastalar tarafından çoğunlukla memnuniyetle karşılanmaktadır. Sanal öğrenme imkanları zaman içinde artsa da, eğitimde hasta-hekim, usta-çırak ilişkisi açısından hastalarla direk temas vazgeçilmezliğini korumaktadır. Bu nedenle hasta memnuniyeti ve hasta kooperasyonunu sağlamak önemli görünmektedir. Hastaların muayene sırasındaki memnuniyetlerinin sebepleri ve memnuniyeti arttıracak faktörler gelecekte ayrı bir araştırma konusu olarak planlanabilir. Bunun yanında hastalardan sözlü onamın yanında yazılı onamında alınması etik bir gereklilik gibi görünmektedir.

Kaynaklar

1. Sheretz EF: Learning dermatology on a dermatology elective. *Int J Dermatol* 1990;29:345-8.
2. Perkoff GT: Teaching clinical medicine in the ambulatory setting, an idea whose time may have finally come. *N Engl J Med* 1986;314:27-31.
3. Spencer J, Blackmore D, Heard S, et al: Patient-oriented learning: a review of the role of the patient in the education of medical students. *Med Educ* 2000;34:851-7.
4. Price R, Spencer J, Walker J: Does the presence of medical students affect quality in general practice consultations? *Med Educ* 2008;42:374-81.
5. York NL, DaRosa DA, Markwell SJ, Niehaus AH, Folse R: Patients' attitudes toward the involvement of medical students in their care. *Am J Surg* 1995;169:421-3.
6. Ching SL, Gates EA, Robertson PA: Factors influencing obstetric and gynecologic patients' decisions toward medical student involvement in the outpatient setting. *Am J Obstet Gynecol* 2000;182:1429-32.
7. Hartz MB, Beal JR: Patients' attitudes and comfort levels regarding medical students' involvement in obstetrics-gynecology outpatient clinics. *Acad Med* 2000;75:1010-4.
8. Mol SS, Peelen JH, Kuyvenhoven MM: Patients' views in student participation in general practice consultations: a comprehensive review. *Med Teach* 2011;33:397-400.
9. Simons RJ, Imboden E, Martel JK: Patient attitudes toward medical student participation in a general internal medicine clinic. *J Gen Intern Med* 1995;10:251-4.
10. Townsend B, Marks JG, Mauger DT, Miller JJ: Patients' attitudes toward medical student participation in a dermatology clinic. *J Am Acad Dermatol* 2003;49:709-11.
11. Al-Harbi M, Al-Harbi K: Patient attitudes towards interns and medical student rotating in dermatology clinics in Almadinah Almunawwarah Region, Saudi Arabia. *Sultan Qaboos Univ Med J* 2010;10:377-81.
12. Passaperuma K, Higgins J, Power S, Taylor T: Do patients' comfort levels and attitudes regarding medical student involvement vary across specialties? *Med Teach* 2008;30:48-54.
13. O'Flynn N, Rymer J: Women's attitudes to the sex of medical students in a gynaecology clinic: cross sectional survey. *Br Med J* 2002;325:683-4.
14. O'Flynn N, Spencer J, Jones R: Consent and confidentiality in teaching in general practice: survey of patients' views on presence of students. *Br Med J* 1997;315:1142.
15. Marwan Y, Al-Saddique M, Hassan A, Karim J, Al-Saleh M: Are medical students accepted by patients in teaching hospitals? *Med Educ Online* 2012;17:17172.
16. Özcan A, Şenol M, Karaca Ş: Dermatolojide aktif öğrenci eğitimi. *T Klin J Dermatol* 2003;13:95-100.